

Боднар О. Б.,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

ТВОРЧА ВИНАХІДЛИВІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА У СТИЛІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Один із важливих аспектів перекладу – стилістичний, необхідний перекладачеві для досягнення особливості і майстерності. Стаття є спробою дослідити важливість вибору перекладача між копіюванням прийому оригіналу і створенням в перекладі стилістичного засобу, що має аналогічний емоційний ефект.

Ключові слова: переклад, стиль, стилістичний аспект, стилістика мови, текст.

Один из важных аспектов перевода – стилистический, который необходим переводчику для достижения особенности и мастерства. Статья является попыткой исследовать важность выбора переводчика между копированием приема оригинала и созданием в переводе стилистического средства с аналогичным эмоциональным эффектом.

Ключевые слова: перевод, стиль, стилистический аспект, стилистика языка, текст.

One of the important aspects of the translation is a stylistic aspect which is necessary for a translator to make a special and skillful translation. The article is an attempt to investigate a translator's importance to choose between copying and creating a stylistic tool having a corresponding emotional effect.

Key words: translation, style, stylistic aspect, stylistics of language, text.

Постановка даної наукової проблеми та її значення полягає в усвідомленні важливості правильного перекладу художньої літератури в стилістичному аспекті. Переклад є величезним культурним чинником взаємозв'язку і взаєморозуміння між людьми, знаряддям обміну культурними надбаннями і фактором збагачення культури.

Внаслідок постійного обміну матеріальними і духовними цінностями відбувається зближення культур і це позначається на рівні розвитку кожної з мов. Мова вбирає в себе найкращі здобутки писемно-книжної й усно-розмовної традиції. В ній відчуваються багаті й виразні інтонації індивідуальних стилів, майстерність у використанні лексичних і фразеологічних джерел мови. Характер мови сучасних перекладів визначають розвинені сучасні стилі. Зі зростанням художньої мовної майстерності перекладу зростають і вимоги до нього, з'являються нові критерії оцінки перекладу. Адже в перекладі важливо не тільки те, чи досягається загальна змістова відповідність оригіналові, а й як досягається ця відповідність, якими засобами мови. Отже, йдеться як про відтворення в перекладі загальної семантики, значення мовних образів першотвору, так і про їх стилістичну відповідність оригіналові, це й підкреслює актуальність нашого дослідження і виокремлює його мету, ставлячи відповідні завдання необхідності довести, що перекладацький твір тільки тоді стає цінним і довговічним здобутком рідної культури, коли він реалістично передає зміст оригіналу, майстерно відтворює його художньообразні особливості, коли він перекладений досконалою мовою, яка не суперечить літературним нормам. З цього погляду великої ваги набуває стильова диференціація сучасної мови і стилістична кваліфікація усіх мовних засобів, які активізуються в мові перекладу.

Завдяки праці таких перекладачів, як М. Рильський, М. Бажан, М. Лукаш, Борис Тен, Ю. Лісняк, Р. Доценко, В. Корнієнко, Г. Кочур і багато інших наша художня література збагатилася шедеврами художніх творів багатьох письменників, поетів, драматургів Заходу і Сходу, твори яких перекладені українською мовою й увійшли до фонду української літератури. Читачі захоплюються цими творами, не згадуючи при цьому, що цим вони зобов'язані перекладачам, які так гарно донесли їх художній зміст і прагматичний підтекст, захоплюючи фабулу притаманною мові перекладу і звуковою формою слів, інтонаціями речень, ідіомами, прислів'ями і приказками, порядком слів у реченнях, з українськими метафорами, епітетами і порівняннями. Художні переклади – це не фотографічні відображення першотворів, а їх змістові, стилістичні й прагматичні інваріантні відповідники, що викликають у читача ті самі емоції до зображуваної дійсності та її героїв, що й оригінали. І все це відбувається тоді, коли твір майстерно перекладений [3, с. 18].

Розглянемо деякі проблеми стилістики тексту, що безпосередньо пов'язані з перекладом. Так як англійська й українська мови належать не тільки до різних гілок родини мов, а й до різних структурних типів мов, саме розбіжності в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій і становлять труднощі у перекладі. Тому діяльність перекладача пов'язана з проблемами, які можна назвати власне стилістичними. Потрібно застосовувати виражальні засоби, щоб зробити текст образним і яскравим, щоб вплинути на емоції читача. Цієї мети можна досягнути, вживаючи лексичні образні засоби і стилістичні прийоми, а також шляхом особливого поєднання фраз чи речень. З лінгвістичної точки зору мовленнєві жанри мають багато спільних ознак у різних мовах, бо в основі їх виділення лежать однакові критерії, а перекладач повинен добре знати особливості жанрів мовлення в українській і англійській мовах, і бути ознайомленим з принципами передачі цих особливостей під час перекладу. Для прикладу наведемо англійську приказку «Not room to swing a cat», яку можна перекласти дослівно, наприклад: «Немає місця, щоб розмахувати кішкою», але тоді не буде досягнуто потрібної комунікативної мети, яка є в оригіналі. Тому еквівалентним перекладом буде відповідна українська приказка, що нестиме ту саму стилістичну (поетичну) функцію, що й в оригіналі «Яблуку нідє впасти». Основна мета при перекладі прислів'їв і приказок – встановити зв'язок між культурами двох народів. В цьому випадку перекладач повинен володіти фразеологічним багатством мови, на яку здійснюється переклад пам'ятаючи про характерні риси певного народу.

Всі жанрові різновиди художньої літератури – епос, лірика і драма характеризуються емоційністю, експресивністю, естетичною вмотивованістю мовних засобів, образністю. Специфіка художнього мовлення полягає в тому, що в мові художньої літератури є елементи всіх стилів. Усі засоби взаємодіють для вираження естетичного змісту твору через систему художніх образів.

При збереженні стилістичної характеристики оригіналу, зазначає Комісаров В. Н., важливо пам'ятати про розмовний, книжний і поетичний типи мови. Для багатьох контекстів існує достатня кількість нейтральних та емоційних слів, завдяки яким автор може точно висловити всі відтінки. Наприклад, залежно від контексту, слово «дівчина» можна перекласти як «girl», «girlfriend», «maiden», «baby», «miss», «lady». Враження читачів буде змінюватися в залежності від ужитого слова. Цей приклад підтверджує, що перекладач дає вже готову свою інтерпретацію позбавляючи читачів можливості робити самостійні висновки [2, с. 83-84].

На лексичному рівні стиль художньої літератури широко послуговується словами з переносним значенням, що стають основою тропів, емоційно забарвленими словами, фразеологічними одиницями, фольклорними джерелами, прислів'ями і приказками. Естетичні функції здатні виконувати в художньому тексті фонетичні, словотвірні, морфологічні й синтаксичні засоби мови. Введення звертань, слів-речень, проєкція граматичних категорій на семантику тексту – все це створює не лише естетичний смисл, але й чималі труднощі при перекладі.

Складність являє собою і діалектний стиль мови, який є сумішшю мовних одиниць неправильно побудованих з точки зору граматики з додаванням вульгаризмів. Наприклад у В. Фолкнера «I wants my wife. I needs her at home». «Young folks and womens, they aint cluttered». Перекладаючи такі речення важливо передати всі їхні особливості зберігаючи забарвлення і стиль оригіналу. Головне при перекладі нелітературної мови зберегти стилістику і підтекст, які закодовані в мові оригіналу.

Щодо стилістичної лексикології, то маємо багато слів нейтральних, термінів і літературних слів, до прикладу візьмемо в українській мові слова батько і тато, а в англійській – father і daddy.

Що стосується стилістичної характеристики слова, то як твердить Бархударов Л. С., виділяють два типи мови: побутово-розмовну і книжно-письмову. В межах книжно-письмової розділяють такі основні жанри: художню літературу (художня проза, драматургія і поезія), офіційно-науковий жанр (офіційно-діловий, газетно-інформаційний, документально-юридичний і науково-технічний) і публіцистичний (загально-публіцистична література, газетно-журнальна публіцистика й ораторська мова). Для всіх цих жанрів характерне вживання відповідних лексичних одиниць, проте специфічного словника щодо вживання тих чи інших слів немає, тому є поділ щодо стилістичної характеристики слів на: нейтральну, побутово-розмовну, книжну, поетичну і термінологічну. Тут слід пам'ятати і про емоційне забарвлення слова, що показує ставлення людини до сказаного [1, с. 108-112].

Отже, закріпленість слів за певними мовними жанрами стає їх постійною характеристикою і компонентом прагматичного значення. Саме у цьому значенні і вживається термін «стилістична характеристика слова».

Важливо при перекладі розпізнати експресію, тому перекладачеві потрібно вдаватися до використання стилістичних прийомів для надання більшої виразності. А це, в свою чергу, ставить в досить складне становище багатьох професійних перекладачів, щоб вміло передати метафори, метонімії, порівняння. Іноді саме вони заважають адекватно донести зміст висловлювання, але в той же час допомагають зіставити і встановити риси подібності чи відмінності.

Стилістичний аспект перекладу необхідний перекладачеві, без нього не може бути професійний переклад. Саме цей аспект перекладу відповідає не лише за переклад з мови оригіналу на мову перекладу, а й за особливості і майстерність перекладача, бо від вміння і здатності передати зміст стилістичних одиниць і залежить переклад оригіналу. Інколи перекладач прагне «поліпшити» авторський текст, вдаючись до різних прийомів, проте це не завжди виходить. Причиною цього може бути особливість вихідного слововживання або національна особливість стилістичних систем різних мов.

Отже, дослідивши дане питання, ми можемо зробити наступні висновки, а саме, щоб переклад став шедевром – перекладач повинен вміло користуватися способами передачі стилістичних прийомів, використаних в оригіналі для того, щоб надати тексту великої яскравості і виразності, пам'ятаючи про вибір між прийомом копіювання оригіналу та створенням в перекладі власне стилістичного засобу, який має аналогічний емоційний ефект. Це і є принципом стилістичної компенсації, форми і функції стилістичного прийому, що може бути перспективою подальших досліджень.

Література:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). – М. : Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.
3. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 464 с.
4. Чердниченко О. І. Про мову і переклад. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
5. Швейцер А. Д. Теория перевода : Статус, проблемы, аспекты. – М. : Наука, 1988. – 215 с.